

Анатолій ДЕНИСЕНКО,

кандидат історичних наук, заслужений журналіст України;

Валерій СОЛДАТЕНКО,

доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України,

директор Українського інституту національної пам'яті

ЙТИ ВПЕРЕД БЕЗ ВАГАНЬ!

(До п'ятдесятиріччя політика, державного діяча, історика та публіциста Дмитра Табачника)

Постать Дмитра Володимировича Табачника є помітною на політичному та науковому українському просторі. Розглядаючи внесок ювіляра в сучасне політичне і наукове життя, особливо стосовно участі у творенні нашого наукового щорічника «Україна дипломатична», подумки звертаємось до потужних особистостей — його вчителів, наставників. Визначальний вплив на вибір професійного шляху як історика вищого гатунку мали, безсумнівно, професори Київського університету ім. Шевченка, серед яких зіркою першої величини для Д.В. Табачника був незабутній Геннадій В'ячеславович Стрельський, який увів молодого студента у премудрості історії світової дипломатії. В Інституті історії Академії наук наставником і беззаперечним авторитетом для юного аспіранта став професор Рем Георгійович Симоненко, людина неординарна, безкомпромісна, глибоко порядна й високопрофесійна.

На початку 1990-х років потужний тандем істориків і політиків — Д.В. Табачник і І.Ф. Курас — започаткував низку піонерських досліджень з історії дипломатії. Пригадуємо, коли формувався перший випуск щорічника «Україна дипломатична», віце-президент Національної академії наук України, доктор історичних наук І.Ф. Курас, представляючи нове видання іноземному дипломатичному корпусу, науковій громаді, журналістам, наголосив: «Зараз Україна відома не просто як державна номінація, а як політична ангажована країна. І тому значення дипломатії у зовнішньополітичному житті постійно зростає.

Значною мірою на її розвиток впливає і стан наукового забезпечення. Чільне місце у висвітленні історичної спадщини української дипломатії, її теоретичних засад як науки і мистецтва ведення зовнішньої політики відводиться періодичним виданням. Зазначимо, що діапазон матеріалів першого випуску досить широкий і багатограний: теоретичні статі і наукові розвідки, портрети-есе українських дипломатів, спогади, біографістика. І в тому, що спогадами діляться люди різних світоглядних позицій та політичних орієнтацій, полягає їхня притягальність, адже вони несуть подих непростих, неспокійних періодів української історії. Настав час предметно і періодично відтворювати історію дипломатичного життя України, публікувати змістовні і глибокі розвідки про діяльність творців зовнішньої державної політики, знайомити читацький загал з епістолярією відомих дипломатів, ґрунтовними науково-теоретичними дослідженнями важливої галузі міжнародних відносин».

Певно, доля розпорядилася так, що естафету Івана Кураса в царині історії дипломатії, як веління душі й серця, підхопив молодий історик і вже впливовий політик Дмитро Табачник, широко відомий своїм політичним есе про одного з очільників Радянської України Петра Юхимовича Шелеста. І хоча були також іншого характеру історичні дослідження (досить успішні, що навіть отримали визнання і присудження Державної премії у галузі науки і техніки), та й виконання відповідальних обов'язків глави Адміністрації Президента України, інших високих державних посад вимагало високого напруження й фізичних сил, знаходив час у щільно спресованому графіку громадського й політичного життя для реалізації наукових задумів. За невеликий часовий відрізок у його науково-публіцистичному доробку з'являються друком понад 200 наукових праць, зокрема: «За стандартними звинуваченнями» (1990), «Олексій Кириченко: штрихи до політичного портрета» (1991), «Масові репресії в Україні» (1992), «Репресоване відродження» (1993), «Україна на порозі XXI століття: Політичний аспект» (1995), «Україна: альтернативи поступу. Критика історичного досвіду» (1996), «Україна на шляху у світ: Керівники зовнішньополітичних відомств України в 1917–1996» (1996), «Україна. Третій шанс: Кінодокументи та бесіди з дійовими особами новітньої історії» (2002), «Історія української дипломатії в особах» (2004).

Конференція міністрів, відповідальних за вищу освіту, Будапешт 2012 р.
Conference of Ministers responsible for education, Budapest 2012

На останній хочеться зупинитися окремо. Власне, у цій значній за обсягом і глибинній за змістом книзі дослідник виходить на філософський обшир узагальнення дипломатії як політичного явища. Трактуючи історію становлення і розвитку дипломатії з позицій історичної персоналістики, автор нерідко використовує художні методи відтворення життя і діяльності яскравих історичних постатей, переконує читача, що історія української дипломатії доволі бурхлива, а її творці — неординарні особистості. Нині актуально сприймаються зауваги першого міністра закордонних справ України Олександра Шульгина щодо ролі особистості в історії (що, до речі, стосується й історії дипломатії): «Економічні, соціальні, міжнародні процеси приводять до загальних змін історичного життя народів, до утворення людських відносин, до переходу від феодалізму до абсолютної монархії, від середніх до нових та новітніх часів. В цих процесах несвідомо бере участь кожна особистість, що виявляє хоч якусь активність та рухливість, хто, задовольняючи свої власні потреби, воює, купує, продає, майструє, вигадує, плаває в далекі країни, нарешті, думає, пише і т.д. Але поруч із цією волею, яка несвідомо творить історію, є ще свідомо воля в історії і в певні мо-

менти вона може виявитися рішуче й яскраво. Отже, ні минуле життя, ні сучасне ми не сміємо розглядати тільки як результат якихось економічних, або духовних, або політичних, загалом стихійних факторів. Такий погляд завів би нас до фаталізму... Історія вчить нас тому, що не можна покладатись на логічний хід подій, на «*fatum* історії», а треба кожному на своєму місці і в міру своїх сил боротися і впливати на здійснення відповідних історичних завдань. Поруч з такими історичними факторами, як економічний, духовний, політичний, поряд з ними і навіть над ними ми ставимо людську волю».

Це новий і неординарний науковий підхід у висвітленні історії розвитку дипломатії України. І хоча Дмитро Табачник досить скромно називає своє дослідження навчальним посібником, але, на наше переконання, воно вийшло за фактажем і узагальненнями на рівень фундаментальної праці. Бо ж, справді, не можна розглядати діяльність того чи іншого дипломата без дослідження, чому саме він став очільником дипломатичного відомства і чому його власна доля склалася саме так, а не інакше, які чинники спричинили ті чи інші стратегічні рішення, чи були вони обґрунтовані на цілком суб'єктивних мотивах, які нерідко зумовлювалися ментально-психологічними особливостями. Розуміння цієї обставини дає змогу по-новому подивитися на історію вітчизняної дипломатії і зрозуміти багато не розкритих раніше головних моментів її розвитку.

Особистість народжується і творить у лоні національної культури, але жодні колективні утворення людського духу не існують окремо від живих людських постатей: вони живуть у них і реалізуються через них. В емпіричному світі, а відповідно і в політиці, є тільки один суб'єкт — людина. Отже, суспільно-політичний вимір національної творчості цілком зводиться до взаємодії індивідуальних творчостей. Безсумнівно, дослідження такого ґатунку є важливим компонентом політичного аналізу. Життя ставить споконвічні питання про зв'язок між особистісними якостями та справами політичних лідерів. І що характерно, запропонований підхід до аналізу феномена дипломатичного діяча є корисним і для майбутньої практичної діяльності людей, які пов'язали долю з цією професією.

Біографія Дмитра Табачника доволі багатогранна. Він пройшов шлях від молодшого наукового співробітника академічного Інституту історії України до глави президентської адміністра-

ції, яку посів ледь досягнувши тридцяти років. Був керівником прес-служби Кабміну, начальником Головного управління інформації, преси та зв'язків з громадськістю Кабінету Міністрів України, п'ять разів обирався народним депутатом України. Уже в 2000-х роках — двічі віце-прем'єр-міністр України (у 2002–2005 рр. і 2006–2007 рр.) та міністр освіти і науки України (з 2010 р.). Як науковець у своїх дослідженнях, розглядаючи міжнародну діяльність України через призму постаті дипломата як неординарної особистості у політичному процесі, Дмитро Табачник з наукових позицій висуває нове бачення у контексті вивчення процесів самореалізації в українському суспільстві ролі особистого менеджмента. Громадянське суспільство динамічно розвивається у тому випадку, коли особа бере на себе повну відповідальність за своє майбутнє, планує своє життя і прагне домогтися успіху, покладаючись насамперед на власні сили.

У сучасних реаліях геополітичної ситуації важливо не тільки володіти мудрістю, а й уміло користуватися нею. Незалежній Україні потрібна Європа. Прагнення України до повномасштабної участі в європейському економічному житті логічно впливає також із геополітичного розташування та історії нашої держави. Свідченням цього є активні дії на дипломатичних та освітянських теренах.

Державний діяч, політик, учений Дмитро Табачник — особистість з високою духовністю та глибинним історичним мисленням — чимало робить і на освітянській ниві як очільник цієї надзвичайно важливої суспільної галузі, а також для подальшого висвітлення процесу становлення й розвитку української дипломатії, що є важливою складовою державного управління.

Impravide progrediamur — говорить латинське прислів'я: «Будемо йти вперед без вагань».

Цього бажаємо в житті, творчості та державній діяльності Дмитру Володимировичу Табачнику, який відзначає полудень свого віку!

Anatolii DENYSENKO,

Candidate of Historical Sciences,

Honored Journalist of Ukraine;

Valerii SOLDATENKO,

Doctor of Historical Sciences,

Corresponding Member of the NAS of Ukraine,

Director of the Ukrainian Institute of National Memory

ADVANCING WITHOUT HESITATIONS!

**(50th Anniversary of Dmytro Tabachnyk, Politician, Statesman,
Historian and Publicist)**

The figure of Dmytro Tabachnyk is quite prominent in the Ukrainian political and scientific environment. Considering the contribution of the hero of the day into the modern political and scientific life, particularly into participation of our scientific yearbook «Diplomatic Ukraine» formation, we address in thoughts the great personalities – his teachers and mentors. Professors from Taras Shevchenko University in Kyiv including his first magnitude star unforgettable Gennady V. Strelskyi who introduced the young student D. Tabachnyk into the intricacies of the world diplomacy history made undoubtedly a decisive impact on his profession selection as the highest quality historian. Professor Rem G. Symonenko, an extraordinary, uncompromising, deeply honest and highly professional person became the tutor and the undisputed authority for the young graduate student at the Institute of History of the Academy of Sciences.

In the early 1990s the powerful tandem of historians and politicians – D.V. Tabachnyk and I.F. Kuras launched a series of pilot studies on the history of diplomacy. We remember when the first issue of the «Diplomatic Ukraine» yearbook was published the vice-president of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Historical Sciences I.F. Kuras presenting the new edition to the foreign diplomatic corps, scientific community and the press emphasized: «Today Ukraine is known not just as a public nomination

but as a politically engaged country. And therefore the importance of diplomacy in the international life is constantly growing. The status of scientific support contributes to a large extent to its development. Periodicals play an important role in highlighting the Ukrainian diplomacy historical heritage, its theoretical fundamentals as a science and arts of foreign policy. Note that the range of materials in the first issue is very broad and multifaceted: theoretical articles and scientific explorations, portraits-essays of Ukrainian diplomats, memories and biographical studies. They are attractive because people of various ideological positions and political orientations share their memories, because they convey the breathing of the challenging, restless periods in Ukrainian history. It's time to objectively and regularly reconstruct the diplomatic life history of Ukraine, publish profound and deep researches about the activities of foreign state policy creators, get the readers familiarized with the epistolary works of the known diplomats, thorough researches and theoretical studies in the important field of international relations».

Perhaps the fate decreed that Ivan Kuras's baton in the history of diplomacy as the command of the soul and heart was picked up by a young historian but already quite influential politician Dmytro Tabachnyk, widely known for his political essays about Petro Yu. Shelest, one of the Soviet Ukraine leaders. Although there were also the other historical researches, very successful and recognized and awarded the State Prize in Science and Technology, fulfillment of duties as the head of Presidential Administration of Ukraine, other high government positions required great efforts and physical strength, he found the time in his tight schedule of busy social and political life to implement scientific ideas. Within a short time span his scientific and journalistic heritage increased by over 200 scientific printed papers including: «According to standard accusations» (1990), «Oleksii Kyrychenko: finishing touches to political portrait» (1991), «Mass repressions in Ukraine» (1992), «Repressed revival» (1993), «Ukraine on the verge of the XXI century: Political aspect» (1995), «Ukraine: alternative development. Criticism of historical experience» (1996), «Ukraine on the way to the world: Heads of foreign ministries of Ukraine in 1917–1996» (1996), «Ukraine. The third chance: Film documents and interviews with actors of Contemporary History» (2002), «The history of Ukrainian diplomacy in persons» (2004).

The last work is worth noting separately. Actually, in this large in scope and deep in contents book the researcher goes to wide philosophical bosom of diplomacy generalization as a political phenomenon. Treating the history of diplomacy development from the standpoint of historical personalistics, the author often uses artistic methods to reproduce the life and work of prominent historical figures, convinces the reader that the history of Ukrainian diplomacy is fairly stormy and its creators are extraordinary personalities. Today the remarks of Olexandr Shulgyn, the first Minister of Foreign Affairs of Ukraine, about the role of personality in history (which, incidentally, applies to the diplomacy history) are topical: «Economic, social and international processes result in general changes in the historical life of peoples, formation of human relations, transition from feudalism to absolute monarchy, from the medium to the new and the newest times. Each personality showing at least some activity and mobility, who satisfying his own needs fights, buys, sells, crafts, invents, sails to distant lands, finally thinks, writes, etc. participates unconsciously in these processes. However, alongside with this will that unconsciously makes the history, there exists a conscious will in the history and at some point it may be exhibited strongly and clearly. Thus, neither the past life nor the present one should be considered only as a result of some economic, or religious, or political, in general, spontaneous factors. Such an opinion would have led us to fatalism... The history teaches us that it is impossible to rely on the logical course of events, the „fatum of history”. Everybody in his place and to the best of his ability should struggle and impact the implementation of relevant historical objectives. The human will is put next to such historical factors as economic, spiritual, political ones and even above them».

It is a new and offbeat scientific approach to cover the history of diplomacy development in Ukraine. Although Dmytro Tabachnyk quite modestly calls his study a textbook, in our opinion, it is beyond the level of basic research by its evidences and generalizations. For indeed it is impossible to consider the activity of any diplomat without examining why he became a head of diplomatic department and why his own fate was formed this way and not the other, what factors resulted in these or those strategic decisions, whether they were justified by completely arbitrary motivations which are often conditioned by the mental and psychological specific features. Understanding this fact makes possible to take a

fresh look at the national diplomacy history and understand many midpoints in its development not disclosed earlier.

A personality is born and creates in the heart of the national culture. However, no collective formations of human spirit exist separately from the living human individuals: they live in them and are implemented through them. In the empirical world as well as in politics there is only one entity — a human being. Thus, the socio-political dimension of the national creativity is entirely confined to the interaction of individual creativities. Undoubtedly, this kind of research is an important component of political analysis. The life puts forward age-old questions about the relations between personal traits and deeds of political leaders. It is typical that the proposed approach to analyze the phenomenon of a diplomatic figure is useful for practical work in the future activities of that category of people who have linked their fates with this profession.

Dmytro Tabachnyk's biography is quite versatile. He worked his way up from a junior researcher at the Academic Institute of History of Ukraine to the head of Presidential Administration, which he took reaching just thirty years of age. He led the press service at the Cabinet of Ministers, was the head of the Central Department of information, press and public relations at the Cabinet of Ministers of Ukraine and five times was elected MP of Ukraine. Already in the 2000s he was twice Deputy Prime Minister — Minister of Ukraine (in 2002–2005 and 2006–2007)

and Minister of Education and Science of Ukraine (since 2010 till present time). As a scientist in his research works he considers the international activity of Ukraine through the prism of the diplomat's figure as an extraordinary personality in the political process. Dmytro Tabachnyk scientifically puts forward a new vision of a person's self-management role in the context of studying the processes of self-realization in Ukrainian society. Civil society develops dynamically when a person takes full responsibility for his future, plans his life and strives to succeed self-confidently.

In the current realities of geopolitical situation it is not only important to possess wisdom but also to use it skillfully. Independent Ukraine needs Europe. Ukraine's aspiration for the full-fledged participation in the European economic life logically results from the geopolitical location and the history of our state. This is demonstrated by proactive efforts in the diplomatic and educational fields.

A statesman, a politician and a scientist Dmytro Tabachnyk is a person of high spirituality and deep historical thinking of the scientist who does a lot in the educational field as the head of this extremely important public sector and for the further highlighting of the process to form and develop Ukrainian diplomacy, an important component of the state administration.

A Latin proverb says: *Impavide progrediamur* — «We'll go forward without hesitation».

We wish the same in life, creative work and state activity to Dmytro Tabachnyk who celebrates his 50th anniversary — his noon age.